

Slutrapport

Återrapportering av ekonomiskt stöd till lokalt brottsförebyggande projekt

Det sker mycket brottsförebyggande arbete runtom i landet, både som projekt och i den löpande verksamheten. Några av dessa insatser har kunnat genomföras med hjälp av ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå). Arbetet dokumenteras och efter insatsen lämnas en slutrapport till Brå.

Erfarenheterna från de olika projekten är många gånger intressanta för andra som arbetar med brottsförebyggande arbete och därför publicerar Brå ett urval av rapporterna på myndighetens webbplats.

För sakuppgifter och slutsatser står respektive författare eller organisation.

Fler rapporter finns att ladda ner på www.bra.se/ekostod

EFFEKTER AV GRANNSAMVERKAN PÅ BROTT OCH OTRYGGHET I SVERIGE:

En utvärdering av en nationell försöksverksamhet

Peter Lindström, docent

2019-05-15

INNEHÅLL

1. INLEDNING	1
2. TIDIGARE UTVÄRDERINGAR AV GRANNSAMVERKAN	6
3. UTVECKLINGEN AV DEN BOSTADSRELATERADE BROTTLIGHETEN I SVERIGE	13
4. DET NATIONELLA GRANNSAMVERKANSPROJEKTET	17
5. RESULTAT FRÅN DET NATIONELLA PROJEKTET	21
6. SLUTSATSER OCH DISKUSSION	26
LITTERATUR	30

1. INLEDNING

På senare tid har benämningen *kunskapsbaserad brottsförebyggande verksamhet* allt oftare lyfts fram i den kriminalpolitiska diskussionen. Exakt vad som ska menas med kunskapsbaserade eller för den delen *brottsförebyggande* aktiviteter är inte helt enkelt att veta, men för Polismyndighetens del avses numera med brottsförebyggande verksamhet: ”sådana aktiviteter som Polisen genomför eller aktivt deltar i med det primära syftet att förhindra att brott begås” (Sempert, 2018, s. 57). Kunskapsbaserad brottsförebyggande polisverksamhet skulle kunna vara när polisen väljer att ”använda en (specifik) praktik som leder till ett bättre resultat, jämfört med om en annan (allmän eller specifik) eller ingen praktik används” (Lindström, 2018, s. 30). En viktig följdfråga av detta är hur vi kan få fram kunskap som påvisar att en (specifik) metod är bättre än en annan. Utgångspunkten är att i det brottsförebyggande arbetet, liksom i de flesta andra verksamheter, finns det ett naturligt – men inte helt enkelt – samspel mellan teoretisk och praktisk kunskap.

En närbesläktad benämning till kunskapsbaserad är evidensbaserad; även om det senare begreppet generellt sett är relaterat till en specifik vetenskaplig metod – det randomiserade kontrollerade experimentet.¹ Det kan inledningsvis konstateras att de flesta av polisens och det övriga samhällets brottsförebyggande insatser inte är vetenskapligt utvärderade – de kännetecknas snarare av att vara tidstypiska, konventionsbaserade och importerade från andra länder, huvudsakligen från USA.² Det finns därför, utan tvekan, ett mycket stort behov av att utveckla en praktiktäna polisforskning, inklusive utvärderingar av brottsförebyggande och trygghetsskapande metoder och strategier, i Sverige (Lindström & Sempert, 2018).

---

¹ Grundidén i kontrollerade experiment med randomiserade grupper är i teorin relativt enkel. En specifik åtgärd förväntas ge positiva resultat på ett utfall, exempelvis att Grannsamverkan förväntas minska utsattheten för bostadsrelaterad brottslighet. För att testa denna hypotes väljs två grupp ut slumpmässigt (t.ex. bostadsområden), den ena gruppen får interventionen (Grannsamverkan) medan den andra fungerar som kontrollgrupp. I bästa fall kan skillnader mellan dessa två grupper (vad gäller exempelvis utsatthet för brott) i en eftermätning tillskrivas interventionen. I praktiken är det randomiserade experimentet många gånger tämligen komplicerat att genomföra. För en närmare beskrivning av metoden se exempelvis antologin ”Att göra effektutvärderingar” (Sundell, 2012). För exempel från polisforskningen se t.ex. Magnusson (2018).

² Det gäller inte minst polisiära åtgärder mot brott.

Den brottsförebyggande och trygghetsskapande aktiviteten ”Grannsamverkan”, som framför allt syftar till att minska risken för inbrott och andra bostadsrelaterade brott, är sannolikt ett av världens mest spridda brottsförebyggande initiativ och även i Sverige är organiserad Grannsamverkan mycket vanligt förekommande. Uppskattningar gjorda av Polismyndigheten respektive Stöldskyddsföreningen är att mellan 8 och 26 procent av de svenska hushållen ingår i en aktiv grannsamverkansförening (Axnäs, 2015). Grannsamverkan bedöms numera som en ”evidensbaserad praktik”, efter den Brå-rapport som publicerades 2008 (se närmare under avsnittet ”Tidigare utvärderingar av Grannsamverkan” nedan). Det kanske största problemet med att kategorisera Grannsamverkan som en evidensbaserad praktik är emellertid att de utvärderingar som Brå-rapporten bygger på är alla genomförda utanför Sveriges gränser och för rätt länge sedan. Det finns därför ett uppenbart behov av en svensk utvärdering avseende effekterna av denna brottsförebyggande och trygghetsskapande praktik.

Vad är Grannsamverkan och hur kan den påverka brottsligheten och tryggheten?

När hyresgäster, fastighetsägare eller medlemmar i en bostadsrättsförening startar upp Grannsamverkan innebär det att de boende enas om vara allmänt vaksamma på onormala händelser i det egna bostadsområdet och att de meddela varandra eller ett särskilt utsett kontaktombud om när de kommer att vara bortresa en längre tid. Verksamheten innebär också att polisen lokalt tillhandahåller utbildning, information och material om brottsutvecklingen eller påverkande händelser i närområdet och att de löpande deltar i informationsträffar med de boende (www.samverkanmotbrott.se/starta-grannsamverkan). För att markera att området ingår i Grannsamverkan sätts en eller flera särskilt framtagna skyltar med information om detta upp. Förutom att vara ”ögon och öron” och övervaka det egna bostadsområdet är tanken att de boende interagerar och samarbetar vilket i förlängningen är tänkt att stärka den sociala sammanhållningen eller den kollektiva förmågan och därmed den informella sociala kontrollen i området.

Den nederländska kriminologen Vasco Lub (2018) menar att grannsamverkan kan fungera brottsförebyggande genom fyra delvis överlappande mekanismer: Potentiella inbrottstjuvar kan för det första avstå från att begå brott i bostadsområden där Grannsamverkan finns på grund av den synbara övervakningen ("visible deterrence"). Skyltar som informerar om att det finns Grannsamverkan i området eller det faktum att grannar "patrullerar" det egna området är exempel på sådan synbar övervakning; andra exempel skulle kunna vara förekomsten av kameraövervakning. Aktiv Grannsamverkan kan för det andra minska förutsättningarna för brott genom att de boende individuellt och kollektivt informeras om hur de med hjälp av exempelvis lås och larm kan stärka skalskyddet av sina bostäder. I områden med Grannsamverkan är som regel polisen delaktig i det förstärkta brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet; inte sällan är även enskilda poliser kända av de boende. Det innebär för det tredje att det är större sannolikhet att de boende uppmärksammar polisen på misstänkta händelser och personer och att polisen därigenom oftare utför reaktiva åtgärder, exempelvis gripanden, i bostadsområden som har Grannsamverkan. Avslutningsvis kan, enligt Lub, Grannsamverkan grupper som patrullerar sina bostadsområden fungera brottsförebyggande på ett mera direkt sätt genom att själva ingripa mot misstänkta personer. En sådan form av grannsamverkan kan liknas vid medborgargården med mer eller mindre självpåtagna polisiära uppgifter. Riskerna med denna form av grannsamverkan är uppenbara.

I Brå-rapporten "Grannsamverkans effekter på brottsligheten" (Brå, 2008, s. 7-8) konstateras att metoden som sådan kan "öka övervakningen, minska tillfällena till brott eller förbättra den informella kontrollen". Dessvärre konstaterar författarna till rapporten att deras forskningsöversikt inte kan ge några klara besked om vad det specifikt är i Grannsamverkan som faktiskt påverkar brottsligheten.

Redan för mer än 30 år sedan lyfte Rosenbaum (1987) fram flera av de teoretiska och praktiska problem som är förknippade med Grannsamverkan, exempelvis svårigheterna med att få igång verksamheten i socialt utsatta områden, att upprätthålla intresset för lokalt brottsförebyggande arbete bland såväl de boende som polisen över tid och inte minst behovet av att precisera på vilket sätt Grannsamverkan kan minska brottsligheten

och öka tryggheten. Av särskilt stor vikt är frågan om hur en grannsamverkansförening kan överleva över tid, inte minst om brottsligheten börjar minska. Rosenbaum (1987, s. 129) konstaterar att: ”program maintenance cannot be put aside as ‘low priority’. Law enforcement should not be applauded for starting programs, unless we genuinely believe that posting watch signs on the block is sufficient by itself to deter criminal behavior”.

En viktig beståndsdel i Grannsamverkan är att grannar på olika sätt hjälper varandra och detta kan givetvis uppnås på olika sätt; med eller utan en aktiv grannsamverkansförening. I Stockholms stads och Polisregion Stockholms trygghetsundersökning, genomförd 2017, uppger omkring 40 procent av de tillfrågade att de ber en granne eller bekanta att titta till deras bostad när de är bortresta. Skillnaden är emellertid stor mellan boende i småhus respektive flerfamiljshus; 75 procent av de boende i småhus mot 25–30 procent av boende i flerfamiljshus uppger att någon granne tittar till deras bostad när de är bortresta.

Grannsamverkan är sammanfattningsvis ett generiskt begrepp för en många gånger disparat verksamhet. Det finns exempelvis skillnader vad gäller antalet hushåll som ingår i verksamheten, hur ofta – och på vilket sätt – medlemmarna träffas eller vilken roll polisen respektive kommunen har. Dessa omständigheter medför bland annat att beräkningar av antalet aktiva grannsamverkansföreningar i landet kan vara svårt att göra. Stöldskyddsföreningen gör bedömningen utifrån en nationell medborgarundersökning och antalet beställningar av skyltar med mera att det finns omkring 30 000 Grannsamverkansområden i Sverige vilket innebär att uppskattningsvis en miljon hushåll finns i områden med en aktiv och fungerande grannsamverkansförening.

Syfte, frågeställning och disposition

Det primära syftet med den utvärdering som presenteras i denna rapport är att undersöka om Grannsamverkan är en framgångsrik brottsförebyggande och trygghetsskapande metod även i Sverige. Den centrala frågeställningen som studeras är om utsattheten för

bostadsrelaterade brott minskar och tryggheten ökar i områden som relativt nyligen har startat Grannsamverkan jämfört med bostadsområden utan sådan organiserad samverkan. Undersökningsmaterialet utgörs av ett nationellt projekt avseende 15 nystartade grannsamverkansföreningar runt om i landet. Till varje grannsamverkansområde har ett eller flera så kallade kontrollområden valts ut och uppgifter om polisanmälda bostadsrelaterade brott och de boendes svar på frågor om utsatthet och otrygghet i det egna bostadsområdet har analyserats i denna utvärdering.

I kapitel 2 redovisas en övergripande sammanfattning av kunskapsläget kring effekter Grannsamverkan och i kapitel 3 presenteras utvecklingen av de polisanmälda bostadsrelaterade inbrotten i Sverige. Kapitel 4 redovisar utgångspunkterna för det nationella projektet och beskriver de informationsunderlag som använts för utvärderingen. I kapitel 5 redovisas utvärderingens huvudresultat dels vad avser effekter på anmäld och självrapporterad utsatthet, dels med avseende på möjliga förklaringar till de konstaterade skillnaderna i utsatthet för bostadsrelaterade brott mellan försöks- och kontrollområden. I kapitel 6 avslutningsvis sätts resultaten från denna utvärdering in i ett komparativt sammanhang och slutsatserna av utvärderingen diskuteras utifrån ett kunskapsbaserat brottsförebyggande perspektiv.

2. TIDIGARE UTVÄRDERINGAR AV GRANNSAMVERKAN

Grannsamverkan har i olika sammanhang bedömts vara världens äldsta och mest spridda brottsförebyggande program och intresset för metoden är fortsatt stort, både i Sverige och i övriga Europa.³ Den slutsats som Sherman m.fl. (1997) drog utifrån en systematisk forskningsöversikt, presenterad i rapporten "Preventing Crime: What Works, What Doesn't, What's Promising", angående Grannsamverkan skulle kunna ha satt stopp för denna verksamhet:

One of the most consistent findings in the literature is also the least well-known to policymakers and the public. The oldest and best-known community policing program, **Neighborhood Watch**, is ineffective at preventing crime. That conclusion is supported by moderately strong evidence, including a randomized experiment in Minneapolis that tried to organize block watch programs with and without police participation in areas that had not requested assistance... The program cannot even be justified on the basis of reducing middle class fear of crime and flight from the city, since no such effects have been found. Rather, Skogan (1990) finds evidence that Neighborhood Watch increases fear of crime.

Slutsatsen från Sherman och hans kollegors genomgång av forskningslitteraturen för mer än 20 år sedan var alltså att Grannsamverkan inte fungerar brottsförebyggande; inte heller tryggheten tycks påverkas positivt, verksamheten kan snarare öka oron för brott. Slutsatsen baseras emellertid på endast fyra utvärderingar publicerade mellan åren 1986 och 1990 varav en av undersökningarna har en så kallad kvasiexperimentell forskningsdesign. Utifrån ett klassiskt evidensbaserat perspektiv borde således Grannsamverkan inte ingå i verktygslådan för det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. Sista ordet var emellertid inte sagt i denna fråga.

---

³ År 2014 bildades exempelvis organisationen "The European Neighbourhood Watch Association (EUNWA)" i syftet att samordna och sprida metoden (eunwa.org/).

En syntetiserad bild av Grannsamverkan

Den mest omfattande litteraturgenomgången av Grannsamverkan, genomförd av de tre brittiska forskarna Trevor Bennett, Katy Holloway och David Farrington, publicerades 2008 av det som kallas för The Campbell Collaboration; rapporten översattes till svenska av Brå och gavs samma år ut i myndighetens rapportserie (Brå, 2008). Två år tidigare hade dessa forskare publicerat analyser av effekter av Grannsamverkan på brott i den då nystartade vetenskapliga tidskriften *Journal of Experimental Criminology* (Bennett, m.fl., 2006). I den systematiska forskningsgenomgången identifierades 43 utvärderingar, med före- och eftermätning i experiment- och kontrollområden, av Grannsamverkans effekter på brott från fyra länder (Storbritannien, USA, Kanada och Australien). Dessa utvärderingar var genomförda mellan åren 1977 och 1994. Vidare kunde 18 av dessa utvärderingar användas i det som kallas för en metaanalys och som innebär att resultaten från de enskilda studierna vägs samman (dvs. syntetiseras) för att på så sätt få fram ett sammanfattande mått på effekten av interventionen på utfallet. Värt att notera är att av dessa 18 studier var effekten av Grannsamverkan på brottsligheten statistiskt signifikant i endast fyra enskilda studier; i tre studier var effekten negativ vilket innebär att Grannsamverkan ökar risken för brott – inga av dessa resultat var emellertid statistiskt signifikanta.

På den hemsida som Samverkan mot brott har (www.samverkanmotbrott.se) anges att Grannsamverkan är en effektiv brottsförebyggande metod som ”minskar risken för inbrott med i genomsnitt 26 % enligt Brottsförebyggande Rådet (Brå)”. I Brå-rapporten, liksom i Campbell-rapporten som ju Brå har låtit översätta, konstateras i sammanfattningen att ”grannsamverkan följdes av minskad brottslighet med mellan 16 och 26 procent” (Brå rapport 2008:9, s. 7). Denna slutsats baseras alltså på en statistisk sammanvägning av resultaten från 18 individuella utvärderingar publicerade 14 till 31 år tidigare.

I de två publikationerna (Bennett m.fl., 2006 respektive Bennett m.fl., 2008; översatt till svenska i Brå, 2008) finns delvis olika analysresultat redovisade. Med risk för att möjligen verka alltför petig kan det konstateras att det egentligen rör sig om två olika

statistiska antaganden i analyserna som forskarna har använt sig av.⁴ Utifrån Wilsons (2011, s. 192) detaljerade redovisning av metaanalys⁵ kan det konstateras att dessa två modeller utgår från "very different assumptions about the data". Påståendet att Grannsamverkan minskar antalet inbrott med 26 procent baseras på den analysmetod som använder en så kallad *random effects model* vilket i korthet innebär att de studier som ingår i metaanalysen antas vara ett heterogent urval av studier som mäter effekten av interventionen på utfallet. Det alternativa antagandet (så kallad *fixed effects model*) är att de studier som ingår i metaanalysen är homogena och mäter populationens, det vill säga, den "sanna" effekten av interventionen på utfallet. Med Wilsons ord är den senare metoden "rarely plausible with the possible exception of a meta-analysis of pure replication" (a.a.).

Även om utvärderingar av Grannsamverkan skulle kunna antas vara "pure replications" (dvs. att Grannsamverkan genomförs på exakt samma sätt i samtliga områden) så framgår av Bennetts m.fl. sammanställning att metoden i sig, exempelvis var, när och hur den genomförs, ser tämligen olika ut. Antagandet om att studierna är homogena kan även kontrolleras statistiskt genom ett test av sannolikheten för att de inkluderade studierna är ett slumpmässigt urval från en given population. Det så kallade kallade Q-värdet, se t.ex. Brå-rapporten (2008:9, s. 36), indikerar att en "*fixed effects model*" inte är trolig. Dessa tekniska detaljer gör att tolkningen av inom vilket intervall som effekten av Grannsamverkan kan förväntas blir missvisande.

Ett mer korrekt sätt att beskriva effekten av Grannsamverkan är att inbrotten, med 95-procentig sannolikhet, minskar med mellan 13 och 38 procent.⁶ Mer detaljerat redovisas av Bennett med kollegor att Grannsamverkan har mätbara effekter på polisregistrerad

---

⁴ För att göra det än mer komplicerat så finns det i den första artikeln (Bennetts m.fl., 2006) ytterligare en resultattabell redovisad med delvis andra statistiska antaganden.

⁵ Wilsons (2011) kapitel om metaanalys i *Handbook of Quantitative Criminology* (Piquero & Weisburd, red.) är skriven för en bred publik. För den som hellre vill se en föreläsning på detta tema hänvisas till www.youtube.com/watch?v=nkcZFammKeE. På svenska har SBU 2017 publicerat rapporten "Utvärdering av metoder i hälso- och sjukvården – En handbok" där kapitel 9 "Sammanvägning av resultat" diskuterar metaanalys (www.sbu.se/globalassets/ebm/metodbok/sbushandbok.pdf).

⁶ I den tredje analysmodellen som Bennett m.fl. (2006) lyfter fram och där punktskattningen ger att grannsamverkan minskar risken för inbrott med 16 procent är intervallskattningen för minskningen mellan 7 och 24 procent.

brottslighet men inte på självrapporterade utsatthet och kanske ännu viktigare att studier genomförda mellan åren 1977 och 1988 men inte mellan 1989 och 1994 uppvisar en statistiskt signifikant effekt av Grannsamverkan på brottsligheten.

Även om det i Campbell-rapporten deklarerats (Bennett m.fl., 2008, s. 36) att resultaten av metaanalysen avseende Grannsamverkan kommer att uppdateras vartannat år har jag inte kunnat hitta någon sådan revidering. Däremot finns information om att medverkan i Grannsamverkan har effekt på tillgreppsbrott (exempelvis bostadsinbrott) i en detaljerad analys genomförd av Pease och Tseloni (2014). Undersökningsmaterialet avser 2000-års brottsofferundersökning i England och Wales där bland annat variabeln "Neighbourhood watch" ingår i en analys av risken för att utsättas för tillgreppsbrott. Intressant nog kommenteras inte just den effekten i boken men väl i en vetenskaplig artikel tidigare publicerad av Tseloni (2006). Analysresultaten, redovisade i en tabellbilaga (Pease och Tseloni, 2014, s. 66), visar att om det finns Grannsamverkan i bostadsområdet där respondenten bor så minskar antalet tillgreppsbrott med omkring 10 procent, allt annat lika; vilket också är en statistiskt signifikant effekt. Drygt en fjärdedel av hushållen i England och Wales i 2000-års mätning svarade positivt på frågan om det finns Grannsamverkan mot brott där de bor.

Senaste nytt i frågan

Avslutningsvis måste en minst sagt rykande färsk forskningsrapport av Tseloni och Tura (2019) sammanfattas mer i detalj. Utifrån uppgifter från den brittiska nationella brottsofferundersökningen (Crime Survey for England and Wales, CSEW) för åren 1992 till 2016/17 studerar forskarna för det första utvecklingen av Grannsamverkan över tid uppdelat på områdestyp (i detta fall innerstad, urban eller landsbygd), åldergrupper och polisområde. Vidare analyseras graden av delaktighet i Grannsamverkan utifrån de boendes demografiska bakgrund; skälen till att inte delta bland de som bor i ett Grannsamverkansområde analyseras också närmare. För det andra undersöks effekter av Grannsamverkan på utsattheten för brott uppdelat på brott mot person, inklusive sexualbrott, respektive brott mot hushållet; även utsattheten för

bedrägeri och nätbrott ingår i analysen. Andra jämförelser som görs gäller de boendes uppfattning av polisens arbete respektive oron för att utsättas för olika typer av brott. Avslutningsvis analyseras de boendes uppfattningar om hur effektivt Grannsamverkan bedöms vara och förmågan att "hålla liv" i en Grannsamverkansförening.

Inledningsvis konstaterar Tseloni och Tura (2019) att frågor om Grannsamverkan i den brittiska nationella brottsofferundersökningen har varierat över tid; sedan mätningen 2004/05 ställs frågan: "Is Neighbourhood Watch Scheme currently operating in this area?" respektive "Is your household a member of Neighbourhood Watch Scheme?". Analysen visar att från toppåret 2000 då över 25 procent av hushållen i England och Wales sa att det fanns Grannsamverkan i deras bostadsområde har andelen sjunkit till strax under 10 procent 2016/17. Det första året då en fråga om Grannsamverkan ställdes i undersökningen (1992) uppgav knappt 20 procent att det fanns en sådan förening i deras bostadsområde. Vidare framkommer att andelen som uppger att de själva är med i Grannsamverkan av de som bor i ett Grannsamverkansområde över tid har halverats (från omkring 80 till under 40 procent av de boende). Av de omkring 2,2 miljoner hushåll i England och Wales som ingår i ett Grannsamverkansområde ligger 70 procent i ett urbant område, 20 procent är på landsbygden och 10 procent i ett innerstadsområde. Den fördelningen har inte förändrats nämnvärt det senaste decenniet. Inte oväntat framkommer att personer under 40 år i betydligt lägre utsträckning än andra själva är aktiva i Grannsamverkan. Samtidigt konstaterar Tseloni och Tura (2019) att för samtliga ålderskategorier märks ett minskat deltagande i Grannsamverkan över tid.

Ett syfte med Grannsamverkan är att stärka relationen mellan den lokala polisen och de boende och 68 procent av de tillfrågade i brottsofferundersökningen 2016/17 som uppger att de är medlemmar i en Grannsamverkansförening säger att de är nöjda eller mycket nöjda med polisens arbete. Motsvarande andel bland övriga är 65 procent. Vad gäller utsatta för brott konstaterar Tseloni och Tura (2019, s. 38) att för endast brott mot person, dvs. våldsbrott, rån, stölder från personen och sexualbrott, är det en statistiskt signifikant skillnad mellan de som är med respektive inte med i Grannsamverkan. Av de som uppger att deras hushåll är med i Grannsamverkan uppger 2,2 procent att de varit utsatta för brott mot person i mätningen 2016/17. Motsvarande andel bland övriga är 4

procent. Varken för brott mot hushållen (inbrott, stölder och skadegörelse) eller bedrägerier är det någon skillnad mellan dessa två grupper. Tseloni och Tura (2019, s. 38) konstaterar därför att: "it seems that NW [Neighbourhood Watch] members are less likely than others to experience personal victimisation, which is however a crime type that falls outside the scope of the movement". I mätningen 2016/17 märks inte heller några skillnader vad gäller oro för olika typer av brott mellan personer som är respektive inte är medlemmar i en Grannsamverkansförening; ett resultat som kommenteras på följande sätt: "at least in 2016/17 NW membership did not seem to fulfill the particular aim of reducing fear of crime".

Tseloni och Tura (2019) konstaterar avslutningsvis att 68 procent av de tillfrågade som bor i ett område som inte har Grannsamverkan uppger att de gärna skulle vilja ha det, om bara någon annan ordnar det. Personer i hushåll som nyligen varit utsatta för brott eller som oroar sig för att utsättas för brott och/eller som anser att brottsligheten i samhället har ökat är mer villiga att delta i Grannsamverkan. Ett konkret förslag är därför enligt Tseloni och Tura (2019, s. 64) att: "linking information about NW and how to join immediately after a burglary is arguably an effective policy to increase membership amongst households which are not currently the typical NW member".

Sammanfattning

Hur står sig då Grannsamverkan som brottsförebyggande metod i jämförelse med andra insatser? Lee m.fl. (2016) konstaterar i en metaanalys avseende olika polisrelaterade brottsförebyggande insatser att Grannsamverkan har en mer än fem gånger större brottsförebyggande effekt än vad exempelvis effekten av antalet poliser har på brottsligheten. Grannsamverkan som brottsförebyggande metod har i sin tur en något (marginellt) svagare effekt än "hot spots-metoden" dvs. riktat polisarbete mot särskilt brottsutsatta platser. I jämförelsen av olika polisiära program mot brottsligheten framkommer att det som kallas för "focused-deterrence" vilket innebär riktade insatser mot vanekriminella, har den största effekten. För en jämförelse av över 100

brottsförebyggande program genomförda inom olika verksamhetsområden, en se Weisburd m.fl. 2017).

Sammanfattningsvis kan det konstateras att utvärderingar gjorda i Storbritannien, USA, Kanada och Australien sammantaget i en metaanalys pekar mot att Grannsamverkan har en positiv och statistiskt signifikant effekt på, framför allt, polisanmälda inbrott; även i den senaste redovisade undersökningen (Tseloni och Tura, 2019) framkommer ett sådant samband, om än för andra brottstyper än vad Grannsamverkan av tradition brukar kunna sägas påverka. Utsattheten för brott i den undersökningen mättes i en så kallad trygghetsundersökning. Som flera forskare har påpekat (Lub, 2017; Huck & Kosfeld, 2007) är det emellertid något oklart vilka effekter Grannsamverkan har på brottsligheten i dagens samhälle. För att det kunskapsbaserade brottsförebyggande arbetet ska utvecklas i Sverige är det nödvändigt att undersöka om en positiv effekt även föreligger för vårt land.⁷

---

⁷ I en svensk rapport om grannsamverkan i flerfamiljshus (Olander m.fl., 2012) redovisas uppgifter om att den polisanmälda brottsligheten minskade med 37 respektive 23 procent i de två bostadsområden som hade grannsamverkan. En jämförelse görs sedan med hur den anmälda brottsligheten förändrats i de kommuner som bostadsområdena låg i respektive länet och riket som helhet. Det är tämligen svårt att få en entydig uppfattning om hur stor effekt grannsamverkan haft på brottsminskningen i denna undersökning eftersom "kontrollområdena" och den brottslighet som avses är något oklar. Rapporten styrka ligger framför allt i de beskrivningar av vad Grannsamverkan innebar i respektive bostadsområde.

3. UTVECKLINGEN AV DEN BOSTADSRELATERADE BROTTLIGHETEN I SVERIGE

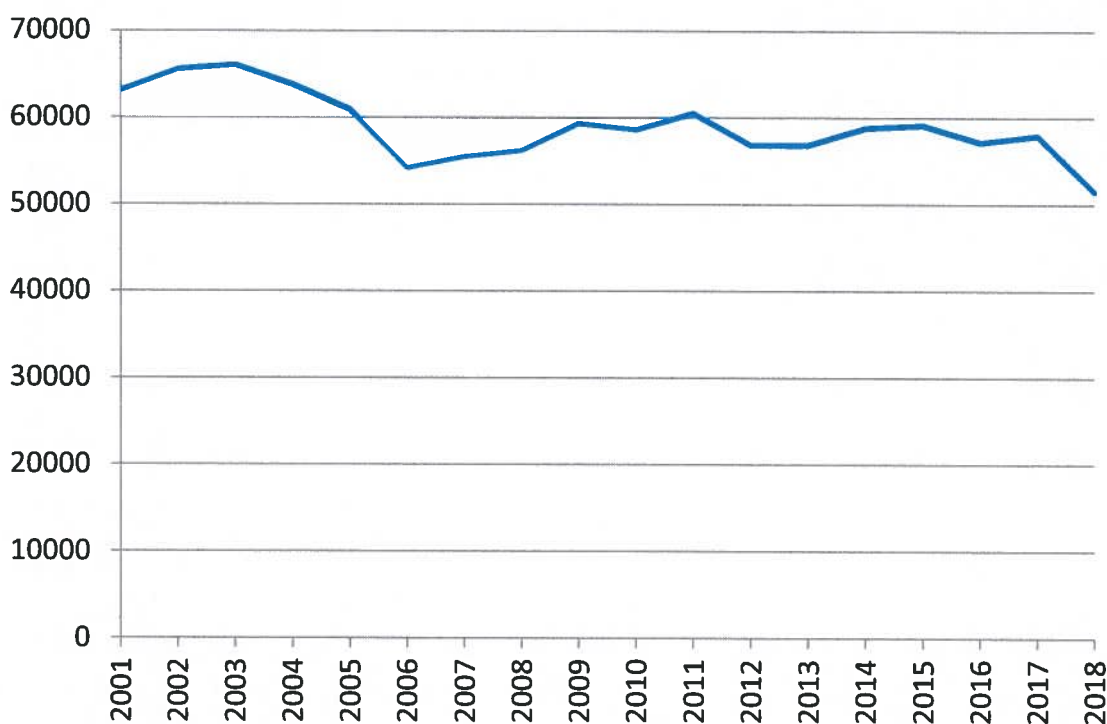
De senaste tio åren har det årligen anmälts omkring 58 000 bostadsrelaterade brott i Sverige.⁸ Närmare 30 procent av dessa brott, vilket motsvarar omkring 18 000 brott, avser fullbordade inbrott i småhus respektive lägenheter; inkluderas försöksbrotten är andelen omkring 37 procent. Knappt en fjärdedel av de bostadsrelaterade brotten avser inbrottsstöld i källare eller vind.

Som framgår av figur 1 har antalet polisanmälda bostadsrelaterade brott varit förhållandevis konstant det senaste dryga decenniet för att under det sista året i denna tidsserie uppvisa en nedgång på drygt 10 procent jämfört med året innan. En liknande påtaglig nedgång av de anmälda bostadsrelaterade brotten skedde i början av 2000-talet då antalet brott minskade med närmare 20 procent under en treårsperiod.

---

⁸ Med bostadsrelaterade brott avses i detta sammanhang följande brottkategorier (med aktuell brottskod inom parentes): Fullbordade bostadsinbrott (brottskod 9801 respektive 9802), Försöks till bostadsinbrott (brottskod 0857 respektive 0874), Stöld genom inbrott från källare, vind (0825), Stöld genom inbrott från fritidshus (0826), Stöld, utan inbrott, från bostad, ej fritidshus, hos funktionsnedsatt (0858), Stöld, utan inbrott, från bostad, ej fritidshus, ej hos funktionsnedsatt (0859) samt Stöld, utan inbrott, från källare och vind (0860).

Figur 1. Utvecklingen av den polisanmälda bostadsrelaterade brottsligheten i Sverige

Den redovisade utvecklingen avser nio separat brottskoder (och för hela landet); för samtliga brottskategorier förutom stöld utan inbrott i källare/vind respektive stöld utan inbrott i bostad hos funktionsnedsatt märks en minskning 2018 jämfört med föregående år. Störst procentuell nedgång framkommer för fullbordade inbrott i småhus som minskat med närmare 30 procent mellan 2017 och 2018. Minskningen av fullbordade bostadsinbrott (dvs. både småhus och lägenhet) framkommer i samtliga polisregioner, där Stockholm har haft den största minskningen (-29 procent) och region Mitt den minsta (-14 procent). Preliminär statistik för första kvartalet 2019 visar på en fortsatt minskning i landet som helhet, framför allt avseende de fullbordade bostadsinbrotten. Jämfört med första kvartalet 2018 minskar bostadsinbrotten med närmare 25 procent under första kvartalet 2019.

Utvecklingen över en längre tid

Det kan av olika skäl vara av intresse att sätta in utvecklingen av de polisanmälda bostadsinbrotten i ett längre tidsperspektiv. Orsakerna till minskningen av den polisanmälda bostadsrelaterade brottsligheten behöver givetvis undersökas närmare. Olika hypoteser till minskningen har presenterats, inte minst i media. Det har exempelvis hävdats att införandet av gränskontroller hösten 2015, ökningen av antalet fängelsedömda generellt sett det senaste året, användningen av Märk-DNA och andra mer tekniska lösningar såsom inbrottslarm eller övervakningskameror har alla varit huvudförklaringar till att färre bostadsinbrott begås. Även förekomsten av Grannsamverkan har lyfts fram som en möjlig förklaring (se t.ex. inslag på SVT Nyheter 2019-01-03).

Vad som är den enskilt viktigaste förklaring till minskningen är emellertid oklart (för en mer populärvetenskaplig diskussion om olika förklaringsmodeller till brottsminskningen runt om i västvärlden, se Gash, 2016). Farrell m.fl. (2014, s. 424) konstaterar efter en genomgång av forskningslitteraturen avseende den sjunkande brottsligheten i Nordamerika, Europa och Australien sedan början av 1990-talet att:

the security hypothesis, nested in the theoretical framework of crime opportunity theory, rational choice, and routine activities, offers the most likely explanation for why crime has declined in many countries. On the basis of this conclusion, the main policy implication is that designing-out crime should be given far greater prominence: Government and police should seek to encourage both the public and private sectors to reduce the emission of crime opportunities. This is likely to require a mix of regulation and marketbased incentives and policing to reemphasize crime prevention as its primary mission and to give a far greater emphasis to problem-solving approaches.

Med "security hypothesis" menas olika (tekniska) åtgärder som framför allt försvårar möjligheten till stöld och inbrott. Sådana åtgärder ökar, enligt Farrell m.fl. (2014, s. 459) den faktiska och/eller upplevda risken och ansträngningen med att begå brott mot

ett skyddat objekt samtidigt som sådana åtgärder också minskar belöningen av brottet. Starkast stöd för denna hypotes gäller för bilrelaterad brottslighet men kombinationen av olika säkerhetsåtgärder särskilt ”dead boalt locks on doors, window locks, and internal and external lights” kan dramatiskt minska risken för bostadsinbrott (Farrell m.fl. 2014, s. 468).

En närmare analys av anmälningstatistiken avseende bostadsinbrott (försök och fullbordade brott) för svenska förhållanden under en 25-årsperiod visar att i huvudsak två utvecklingslinjer kan urskiljas: (i) mellan åren 1995 och 2006 anmäldes i snitt 16 850 bostadsinbrott per år med en genomsnittlig variation kring medelvärdet per månad på omkring 200 polisanmälda inbrott. (ii) för perioden 2007 till och med 2017 anmäldes 21 270 inbrott per år med en genomsnittlig månatlig variation kring 360 inbrott per månad. Även om det skulle finnas empiriska belegg för Farrells m.fl. (2014) säkerhetshypotes så talar utvecklingen snarare för att bostadsinbrott det senaste decenniet är mer av seriekaraktär där gärningspersonen/personerna intensifierar antalet inbrott under perioder av året för att därefter dra sig tillbaka. Hur som helst, den generella minskningen av de polisanmälda bostadsrelaterade brotten under det senaste året måste givetvis vägas in vid utvärderingen av Grannsamverkan.

4. DET NATIONELLA GRANNSAMVERKANSPROJEKTET

Samverkan mot brott⁹ (SAMBO) ansökte, genom Stöldskyddsföreningen, om ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå) för en utvärdering avseende dels effekter av Grannsamverkan i olika typer av bostadsområden (flerfamiljshus jämfört med småhus; städer jämfört med landsbygd), dels en kartläggning av de framgångsfaktorer som krävs för att Grannsamverkan ska ge positiva effekter. Enligt projektplanen förväntas utvärderingen bland annat ge svar på frågan om ”den rådande bilden av att Grannsamverkan minskar risken för inbrott med 16–26 procent är giltig för svenska förhållanden”. En mer rättvisande förväntning utifrån den tidigare forskningen är att de bostadsrelaterade brotten ska minska med mellan 13 och 38 procent till följd av Grannsamverkan. Brå beviljade 2016 ansökan initialt med 250 000 kronor.

Med anledning av arbetet med den omfattande polisreformen 2015 kunde projektet starta först under hösten 2016 (dvs. omkring sex månader senare än planerat). I september samma år anordnade Polismyndigheten genom Nationella operativa avdelningen Utvecklingscentrum Syd (UC Syd) och Stöldskyddsföreningen ett uppstartsmöte med representanter från ett 15-tal lokalpolisområden som anmält intresse av att delta i projektet. Även kommunala företrädare, exempelvis lokala säkerhets- eller trygghetssamordnare och fastighetsägarrepresentanter, deltog på mötet.

Utgångspunkten, enligt ansökan till Brå, var att 12 + 12 nya Grannsamverkansområden runt om i landet skulle starta under slutet av 2016; 12 Grannsamverkansområden skulle vara i småhusområden och lika många i områden med flerfamiljsbostäder. Till var och en av dessa försöksområden skulle ett eller flera så kallade kontrollområden väljas ut där Grannsamverkan inte skulle starta under försöksperioden. Valet av försöks- respektive kontrollområden lämnades att besluta om till kommunpoliserna och deras samverkanspartners i respektive lokalpolisområde. Projektgruppen gav i enskilda samtal

---

⁹ Samverkan mot brott (SAMBO) är en organisation bestående av Polisen, försäkringsbolagen Folksam, Länsförsäkringar, If, Trygg Hansa, Moderna Försäkringar, ICA Försäkring, SSF Stöldskyddsföreningen, Brottsförebyggande rådet (Brå), Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), Hyresgästföreningen, Riksbyggen och Villaägarna. På uppdrag av ovanstående intressenter är SSF Stöldskyddsföreningen huvudman för verksamheten.

till de aktörer som var intresserade förslag på lämpliga områden utifrån bland annat den lokala brottsutvecklingen.

Utan tvekan var det planerade upplägget för denna utvärdering tämligen ambitiöst. Förutom information om polisanmäld brottslighet innan Grannsamverkan hade påbörjats samt minst 18 månader därefter, planerades och genomfördes surveyundersökningar i både Grannsamverkans- och kontrollområden före respektive under försöksperioden. I planeringen fanns också med att universitet och högskolor runt om i landet skulle engageras för att på plats närmare beskriva hur arbetet med Grannsamverkan utvecklades lokalt. Utvärderingen skulle enligt ansökan genomföras av denna rapportens författare som då var associerad till Institutionen för kriminologi vid Malmö universitet.¹⁰

Undersökningsmaterial och analysmetoder

Uppgifter om vilka fastigheter, hushåll respektive gator och vägar som ingår i ett nystartat Grannsamverkansområde respektive vilka bostadsområden som är kontrollområden sammanställdes av Stöldskyddsföreningen och Polismyndigheten (UC Syd). Dessa uppgifter har inhämtats från kommunpoliserna i de deltagande lokalpolisområdena. Tanken var också att kommunpoliserna skulle besvara ett antal frågor om när verksamheten med Grannsamverkan startat samt vilka aktiviteter som genomförts. Det finns dessvärre ofullständiga uppgifter från vissa av projektdeltagarna av hur verksamheten utvecklades och kompletterande uppgifter har därför inhämtats i samband med slutredovisningen av detta projekt. I tabell 1 redovisas övergripande uppgifter av de 15 nystartade Grannsamverkansområden som ingår i analyserna.

---

¹⁰ På grund av olika omständigheter kom Malmö universitet inte att ansvara för utvärderingen. Något samarbete med andra universitet eller högskolor lyckades inte heller genomföras. Tanken var framför allt att låta studenter på lärosäten i närheten av de påbörjade Grannsamverkansföreningarna skriva examensarbeten utifrån detta projekt.

Tabell 1. Orter med nystartade Grannsamverkanområden

Ort	Antal hushåll	i småhus	i flerfamiljshus	Startdatum
Borlänge	50	—	50	Jan 2017
Bromma	26	26	—	Jan 2017
Halmstad	40	40	—	Dec 2016
Huskvarna	250	250	—	Nov 2016
Höganäs	28	28	—	Okt 2016
Kalix	40	40	—	Jan 2017
Katrineholm	84	14	70	Okt 2016
Ljusdal	30	30	—	Jan 2017
Lycksele	20	20	—	Jan 2017
Mörnum	127	—	127	Mar 2017
Nora	47	47	—	Sep 2016
Sollentuna	454	—	454	Apr 2016
Västervik	42	42	—	Feb 2017
Örebro	34	—	34	Okt 2016
Totalt	1272	537	735	

Utöver dessa 15 områden ingick i det nationella projektet fyra andra orter (Perstorp, Munkedal, Sundsvall och Heby), men för dessa saknas för närvarande detaljerade uppgifter om antal hushåll som ingår i Grannsamverkan och framför allt tidpunkt för när Grannsamverkan startade upp. För ytterligare tre områden (Huddinge, Angered och Sävsjö) framkommer i telefonintervjuer och mejlkontakt med kommunpoliserna att man trots försök att starta upp Grannsamverkan i slutet av 2016 aldrig kom igång. Tills vidare exkluderas dessa sammanlagt sju områden från de fortsatta analyserna i denna rapport.¹¹

Försöks- respektive kontrollområdena

Vilka bostadsområden som skulle väljas ut till grannsamverkans- respektive kontrollområden bestämdes, som tidigare nämnts, av kommunpoliserna och deras samverkansparter på respektive ort. Önskemålet från projektgruppen, som framfördes på uppstartmötet hösten 2016, var att de skulle välja områden som var så lika varandra som möjligt med avseende på befolkningssammansättning och boendeform, där det ena

¹¹ Dessa områden kommer att läggas till i kompletterande analyser.

området skulle påbörjade Grannsamverkan medan det andra fick utgöra kontrollområde. Uppmaningen var också att områdena inte skulle ligga alltför nära varandra geografiskt. Med utgångspunkt från de bifogade adresslistorna avseende försöks- och kontrollområdena kan det konstateras att projektdeltagarna lyckats förhållandevis väl med att välja områden som liknar varandra. I syfte att undersöka om antalet bostadsrelaterade brott har påverkats i närliggande områden har som kompletterande kontrollområden ett större geografiskt område i anslutning till försöksområdena inkluderats i analyserna. Den fråga som undersöks närmare är om Grannsamverkan har en negativ eller positiv (eller ingen) inverkan på brottsligheten i andra bostadsområden.

Två surveyundersökningar, 2016 respektive 2018, genomfördes med slumpmässigt utvalda hushåll i försöks- respektive kontrollområden. På grund av den interna hanteringen av dessa undersökningar är den endast i den senare mätningen som mer exakt kunskap om svarsfrekvensen finns redovisad. Från de 15 områdena som kommer att undersökas närmare besvarade omkring 34 procent av de tillfrågade hushållen enkätfrågorna 2018. Det höga bortfallet gör givetvis att möjligheten att generalisera svaren är mycket begränsad och resultaten från dessa mätningar måste därför tolkas med stor försiktighet.¹²

Vilka polisregistrerade brott (dvs. brottskoder) ska inkluderas i analyserna? Fullbordade bostadsinbrott (9801 avser småhus respektive 9802 som avser lägenhet) är självklara, liksom försöksbrotten (0857 för småhus respektive 0874 för lägenhet). Även följande brottskoder bör rimligen ingå: 0825 (Stöld genom inbrott från källare, vind), 0826 (Stöld genom inbrott från fritidshus), 0858 (Stöld, utan inbrott, från bostad, ej fritidshus, hos funktionsnedsatt), 0859 (Stöld, utan inbrott, från bostad, ej fritidshus, ej hos funktionsnedsatt) och 0860 (Stöld, utan inbrott, från källare och vind). I vissa kompletterande analyser kommer även andra brottstyper, framför allt avseende stöld- och skadegörelsebrott, att inkluderas.

---

¹² Av 2155 utskickade enkäter besvarades 741 varav omkring 40 procent är från bostadsområden med Grannsamverkan och 60 procent från kontrollområdena.

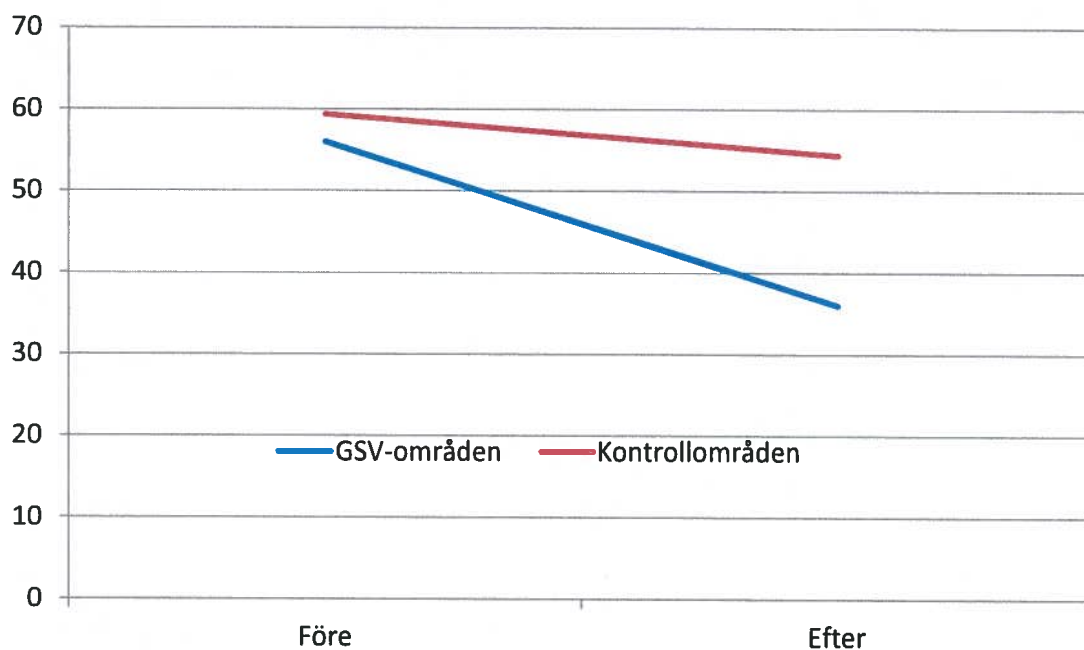
5. RESULTAT FRÅN DET NATIONELLA PROJEKTET

I detta avsnitt redovisas utfallet vad gäller bland annat polisanmäld brottslighet och upplevd otrygghet i de bostadsområden som inledde Grannsamverkan i samband med det nationella projektet. Resultaten jämförs med utvecklingen i de specificerade kontrollområdena. Inledningsvis, och av erfarenhet (se Lindström och Martinez Olsson, 2016, s. 51), kan det vara relevant att undersöka om de boende i försöks- respektive kontrollområdena anser att det förekommer några brottsförebyggande insatser mot bostadsinbrott i det egna området. I surveyundersökningen, genomförd under våren 2018, uppger 46 procent i försöksområdena att sådana insatser finns i deras bostadsområde. Motsvarande andel i kontrollområdena är 17 procent. Närmare var femte som bor i försöksområdena säger att någon i deras eget hushåll deltar i sådana aktiviteter, mot en av tjugo i kontrollområdena. En första förutsättning förefaller därmed vara uppfylld, nämligen att betydligt fler i försöksområdena faktiskt är involverad i det lokala brottsförebyggande arbetet.

I enkätsvaren från kommunpoliserna framgår att i samtliga 15 försöksområden har åtminstone ett uppstartsmöte anordnats och därefter har i genomsnitt 2-3 möten med de boende hållits; i ett område framkommer att mer än 10 möten anordnats. I samtliga områden har skyltar som informerar om Grannsamverkan satts upp.

I den första analysen har den polisanmälda bostadsrelaterade brottsligheten jämförts i Grannsamverkans- respektive kontrollområden 24 månader innan den nationella försöksverksamheten startade med 24 månader efter det att den startat. Resultatet visar (se figur 2) att i kontrollområdena minskade de anmälda brotten med omkring 8 procent mellan dessa två perioder, en minskning som också i det närmaste är identiskt med minskningen i landet som helhet. I de 15 bostadsområden där Grannsamverkan initierades var minskningen 4,5 gånger så stor eller 36 procent. Nettoeffekten av Grannsamverkan kan därmed skattas till 28 procent.

Figur 2. Polisanmälda bostadsrelaterade brott i Grannsamverkans- (GSV) och kontrollområden¹³ 24 månader före och 24 månader efter försöksverksamheten startade.

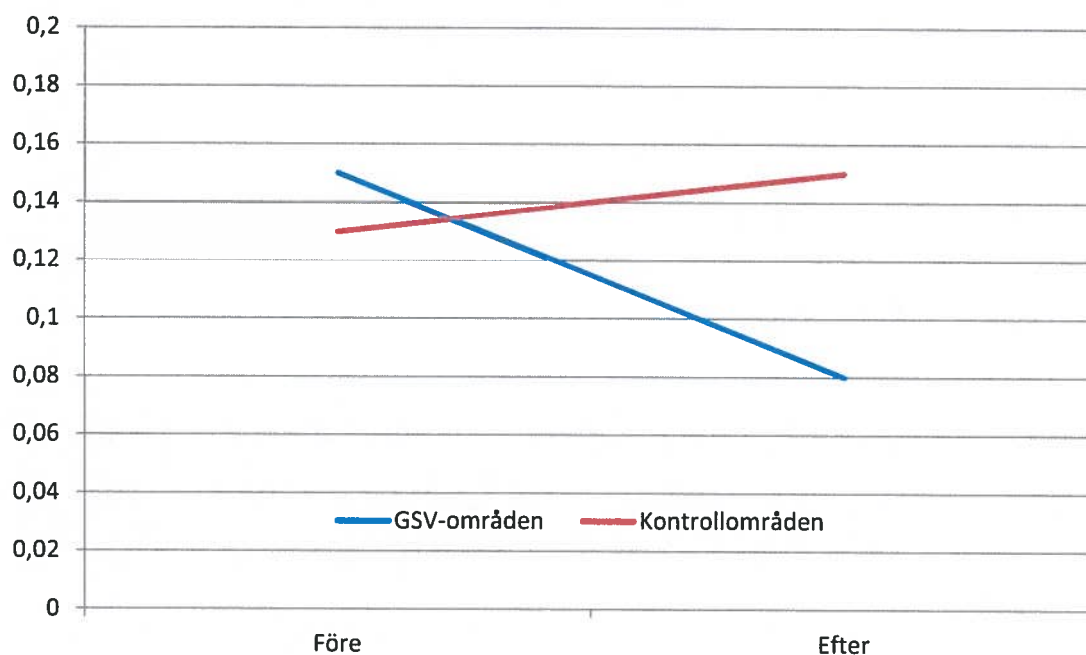
Som redovisades översiktligt tidigare och som tas upp närmare under diskussionsavsnittet är minskningen av de polisanmälda bostadsrelaterade brotten i de internationella utvärderingarna av Grannsamverkan endast i undantagsfall statistiskt signifikanta på den konventionella 5-procentsnivån. Inte heller i denna utvärdering är skillnaden statistiskt signifikant, vilket innebär att resultatet bör tolkas med viss försiktighet. Om vi däremot inkluderar sådana polisanmälda brott¹⁴ som Grannsamverkan rimligen skulle kunna påverka och som inträffade i dessa två typer av områden, så framkommer en 30-procentig minskning i GSV-områdena vilket kan jämföras med en 5-procentig ökning i kontrollområdena. Eftersom antalet registrerade brott i detta fall handlar om hundratals blir skillnaden också statistiskt signifikant.¹⁵

¹³ Antal anmälda bostadsrelaterade brott i kontrollområdena redovisas justerat (i detta fall har antalet dividerats med 1,6 i både för- och efterperioden).

¹⁴ Förutom de bostadsrelaterade brotten tillkommer framför allt skadegörelse och bil- och cykelstöld.

¹⁵ I GSV-områdena var antalet registrerade brott under förperioden 186 mot 130 i efterperioden. För kontrollområdena är siffrorna 310 mot 327 vilket indikerar en statistiskt signifikant skillnad ($\chi^2 = 8,7965$, $p = .003$).

I den andra analysen har uppgifter från surveyundersökningarna använts för att belysa utfallet av Grannsamverkan. Två frågor i den enkät som skickades ut till hushåll i GSV- respektive kontrollområdena har använts: (i) "Har ni under de senaste tre åren blivit utsatta för bostadsinbrott" respektive "utsatta för stöld eller inbrott av eller ur ett motorfordon när den stod parkerad i anslutning till er bostad/tomt"? I analysen används uppgifter om antalet gånger som hushållen varit utsatta.

Figur 3. Genomsnittligt antal självrapporerade bostads- och bilrelaterade brott under de tre senaste åren, trygghetsmätningar 2016 respektive 2018

Även i analysen baserad på resultaten från surveyundersökningarna framkommer att boende i Grannsamverkansområdena har haft en gynnsam utveckling jämfört med boende i kontrollområdena. I kontrollområdena har brottsligheten ökat med 15 procent medan den har minskat med drygt 45 procent i GSV-områdena.

Undersökningsmaterialet är som påpekats tidigare behäftat med ett mycket stort bortfall och måste därför tolkas med stor försiktighet.

I likhet med resultat från andra utvärderingar av brottsförebyggande metoder av mer situationell karaktär (se t.ex. Raphael, 2015; Pease & Tseloni, 2014) kan det konstateras att bostadsområden som ligger i närheten av ett Grannsamverkansområde inte påverkas

negativt av insatsen, snarare tvärt om. En analys av 15 större geografiska områden som ligger i anslutning till ett Grannsamverkansområde visar att de bostadsrelaterade brotten minskade i dessa områden med omkring 20 procent mellan 2015/16 och 2017/18. I tre bostadsområden anmäldes det något fler brott under uppföljningsperioden men sammantaget visar analysen på en minskning; även här hade en mer processorienterad utvärdering kunnat ge svar på frågan om vad det är i en Grannsamverkansförening som kan generera en positiv spridningseffekt.

En specifik fråga som enligt ansökan till Brå ska undersökas inom ramen för detta projekt är om Grannsamverkan minskar risken för bostadsrelaterade brott i både småhus och i flerfamiljshus. Som redovisades i tabell 1 är närmare 60 procent av hushållen som ingår i försöksverksamheten i flerfamiljshus. Eftersom datamaterialet från början är relativt begränsat blir det svårt att göra mer detaljerade uppdelningar. I jämförelsen mellan småhus och flerfamiljshus har därför sådana anmälda brott som Grannsamverkan kan tänkas påverka inkluderats i analysen (se fotnot 8). Analysen visar att i Grannsamverkansområden med flerfamiljshus minskade den polisregistrerade brottsligheten med 24 procent mellan dessa två perioder. Motsvarande minskning i områden med småhus är 41 procent. I kontrollområdena med flerfamiljshus ökade däremot antalet anmälda brott med 34 procent medan kontrollområdena med småhus hade en procentuellt sett något större minskning (–50 procent) än försöksområdena med småhus. Slutsatsen av denna analys är alltså att den överlag positiva effekten av Grannsamverkan i huvudsak kan tillskrivas brottsminskningen i områden med flerfamiljshus. Denna fråga behöver utan tvekan undersökas närmare.

Påverkar Grannsamverkan upplevelsen av otrygghet?

Av central betydelse, åtminstone i forskningen om Grannsamverkan under 1980-talet, har varit frågan om den upplevda otryggheten påverkadas i rätt riktning (Rosenbaum, 1987). Som påpekats tidigare i denna rapport har amerikanska studier funnit att Grannsamverkan i sig riskerar att öka otryggheten. Frågan om otrygghet är alltså av stort betydelse. En alarmerande hög andel av de som svarade på frågorna i den senaste

Nationella trygghetsundersökningen (NTU) – 26 procent av männen och 29 procent av kvinnorna – uppger att de är oroliga att utsättas för bostadsinbrott. För tio år sedan skulle motsvarande siffror vara 21 procent av männen och 23 procent av kvinnorna, enligt Brå:s uppräknig av de tidigare NTU-resultaten (andelen oroliga för bostadsinbrott i undersökningen 2008 var 13 procent av männen respektive 18 procent av kvinnorna; datainsamlingsmetoden 2008 var telefonintervjuer, numera används post- respektive webbenkäter). Den totala svarsfrekvensen i den senaste NTU-mätningen är 37 procent vilket kan jämföras med 70 procent i undersökningen för tio år sedan. Hur stor andel i befolkningen som faktiskt är orolig att utsättas för bostadsinbrott har vi i nuläget bristfällig kunskap om.

I surveyundersökningarna frågades bland annat om hur trygg respondenterna känner sig i sitt bostadsområde (kopplat till inbrott och stölder i anslutning till bostaden). Av svaren från den första mätningen framgår att mellan 12 och 13 procent av respondenterna i försöks- respektive kontrollområdena känner sig mycket eller ganska otrygga. I den andra mätningen visar resultatet att i kontrollområdena ökade andelen om uppgav att de var mycket eller ganska otrygga något (ökningen är emellertid högst marginell och strax över en procentenhet) medan andelen otrygga var helt oförändrad i försöksområdena. Resultatet kan försiktigt tolkas som att otryggheten åtminstone inte har ökat i och med att Grannsamverkan startade. Boende i Grannsamverkansområden fick i den andra mätningen ta ställning till påståendet: ”Sedan vi startade Grannsamverkan känner jag mig tryggare i mitt område”, med svaralternativen ”Instämmer inte alls”, ”Instämmer inte”, ”Varken eller”, ”Instämmer” respektive ”Instämmer helt”. Av de svarande har nästan hälften (45.9 procent) kryssat i ”Instämmer” alternativt ”Instämmer helt”. Drygt 40 procent har svarat ”Varken eller”. Analysen visar sammanfattningsvis att det inte finns några empiriska belägg för att otryggheten har påverkats negativt i samband med att Grannsamverkan initierades.

6. SLUTSATSER OCH DISKUSSION

Vilka slutsatser kan då dras av de resultat som redovisats i denna rapport? Den första och kanske viktigaste slutsatsen är att Grannsamverkan som brottsförebyggande metod förefaller att minska utsattheten för bostadsrelaterade brott även i Sverige, åtminstone under en tvåårig uppföljningsperiod. Den positiva effekten tycks framför allt gälla för områden med flerfamiljshus. Hur stor – och statistiskt säker – den brottsförebyggande effekten är varierar mellan olika undersökningar; i ett internationellt perspektiv hamnar det svenska resultatet på ett genomsnitt med en nettoeffekt som innebär att de bostadsrelaterade brotten minskar med närmare 30 procent. I tabell 2 placeras denna studie in bland de utvärderingar som ingår i Bennetts m.fl. metaanalys.

Tabell 2. Effekter av Grannsamverkan på bostadsrelaterad brottslighet, metaanalys

Studie	Oddsquot	Nedre	Övre	Kommentar
Jenkins (1986b)	,10	,01	,77	Negativ effekt, stat. sig.
Bennett (1990b)	,73	,39	1,35	Negativ eff. ej stat. sig.
Bennett (1990a)	,92	,46	1,85	Negativ eff. ej stat. sig.
Matthews (1994a)	1,04	,78	1,40	Positiv eff. ej stat. sig.
Tilley (1994d)	1,12	,72	1,75	Positiv eff. ej stat. sig.
Anderton (1985)	1,14	1,10	1,18	Positiv eff. stat. sig.
Matthews (1994b)	1,17	,91	1,52	Positiv eff. ej stat. sig.
Tilley (1994b)	1,28	,81	2,03	Positiv eff. ej stat. sig.
Jenkins (1986a)	1,35	,47	3,94	Positiv eff. ej stat. sig.
Denna studie	1,42	,86	2,37	Positiv eff. ej stat. sig.
Lowman (1983)	1,49	,68	3,27	Positiv eff. ej stat. sig.
Tilley (1994a)	1,50	,83	2,73	Positiv eff. ej stat. sig.
Forrester (1988)	1,64	1,41	1,90	Positiv eff. stat. sig.
Veater (1994c)	1,75	1,48	2,07	Positiv eff. stat. sig.
Research (1983)	1,85	1,39	2,46	Positiv eff. stat. sig.
Cirel (1977)	2,48	1,44	4,29	Positiv eff. stat. sig.
Jenkins (1986d)	2,55	,94	6,94	Positiv eff. ej stat. sig.
Hening (1984)	2,59	,29	23,2	Positiv eff. ej stat. sig.
Jenkins (1986c)	2,85	,32	25,6	Positiv eff. ej stat. sig.
Sammanvägd effekt	1,41	1,19	1,68	Positiv eff. stat. sig.

Källa: Bennett m.fl. (2008).

I endast 5 av de 19 utvärderingsresultaten som redovisas i tabell 2 är oddskvoten (vilket är ett statistiskt mått som mäter sannolikheten för att Grannsamverkan har en effekt på brottsligheten) entydigt statistiskt säkerställd.¹⁶ Det s.k. nedre konfidensintervallet (benämnt "Nedre" i tabellen) ligger i dessa studier över 1,0. I sammanlagt 16 studier är punktskattningen (oddskvoten) över värdet 1,0 vilket alltså indikerar en positiv effekt av Grannsamverkan. Wilson (2011, s. 182) konstaterar att "the focus in meta-analysis shifts from statistical significance... to the direction and magnitude of observed effects... A statistically significant finding is a strong conclusion, whereas a statistically nonsignificant finding is a weak conclusion". I denna undersökning framkommer att Grannsamverkan minskar utsattheten för bostadsrelaterade brott både för polisanmälda respektive självrapporterade brott. Slutsatsen är emellertid ganska svagt underbyggd. Inkluderas däremot även annan mängdbrottslighet, exempelvis bil- och fordonsrelaterad brottslighet framkommer en statistiskt signifikant skillnad. Det finns vidare inga belägg i den svenska utvärderingen för att otryggheten ökar i och med Grannsamverkan, ett resultat som framkommit i tidigare studier och som har påtalats av exempelvis Sherman m.fl. (1997).

Det finns ytterligare ett forskningsområde där element av det som Grannsamverkan handlar om bör diskuteras, om än kortfattat. Forskning runt om i världen, inklusive Sverige, har visat att risken att utsättas för bostadsinbrott ökar kraftigt under en kort tidsperiod om någon av de närmaste grannarna har varit utsatta. Det senaste året har utvärderingar av initiativ som utgår från detta forskningsrön, framför allt genom det som kallas för prognosticerat polisarbete (predictive policing) publicerats, dels från USA, dels från Australien (för en sammanfattning av forskningen se Lindström och Martinez Olsson, 2016). I kommande analyser av det svenska projektet med Grannsamverkan bör frågan om hur prognoser för "*near repeat victimisation*" kan integreras med polisiära insatser undersökas närmare. Den slutsats som drogs i en utvärdering av ett projekt med Märk-DNA gäller fortfarande:

---

¹⁶ I en av studierna (Jenkins, 1986b) är effekten av grannsamverkan statistiskt signifikant negativ, dvs. brottsligheten ökar mer i områden med grannsamverkan jämfört med kontrollområdet.

Med utgångspunkt från lokala analyser av var risken för inbrott är som störst bör det fortsatta brottsförebyggande arbetet struktureras på ett tydligare sätt. De brottsförebyggande aktörerna – enskilda hushåll, villaföreningar, polisen, försäkringsbolagen m.fl. – kan var för sig men framför allt gemensamt anpassa de brottsförebyggande åtgärderna efter det tydliga mönster i tid och rum som inbrott i bostäder uppvisar. (Lindström & Martinez Olsson, 2016, s. 11).

Att exakt utröna vad det är i Grannsamverkan som har en positiv påverkan på brottsligheten är givetvis svårt att säga men det faktum att boende i Grannsamverkansområden oftare än boende i kontrollområdena uppger att de pratar med sina grannar om vad som händer i det egna bostadsområdet avseende bostadsrelaterad brottslighet är sannolikt en viktig faktor. En annan bidragande ingrediens kan vara det faktum att fler i Grannsamverkansområdena jämfört med övriga områden säger att de i första hand skulle ta kontakt med polisen för att öka tryggheten i bostadsområdet. I kontrollområdena svarar en högre andel att de skulle ta kontakt med kommunen. Som påpekats tidigare är resultaten från surveyundersökningen relativt osäkra på grund av den låga svarsfrekvensen. Om detta resultat stämmer kan det också tolkas på lite olika sätt. Å ena sidan kan det vara positivt att de boende i samband med att de startar Grannsamverkan önskar närmare samarbete med polisen, å andra sidan kan det trygghetsskapande arbetet kanske i ännu högre utsträckning påverkas av vad kommunen gör. En nära samverkan mellan Polis och Kommun underlättar för att Grannsamverkan ska kunna ha effekt både på kort och lång sikt. Vidare kan det konstateras att i en ännu så länge begränsad analys har antalet personer gripna för brott före respektive under perioden med Grannsamverkan jämförts mellan försöks- och kontrollområden. Analyserna visar att antalet gripna har ökat med 15 procent i försöksområdena men minskat med 36 procent i kontrollområdena. Detta kan givetvis vara en starkt bidragande faktor till den konstaterade brottsminskningen.

Inte heller denna utvärdering lär vara det sista som sägs om fenomenet Grannsamverkan. Till skillnad från hur det var för 20 år sedan är många forskare och praktiker i dag överens om att metoden som sådan kan ha en brottsförebyggande effekt och att den även för svenska förhållanden är "evidensbaserad". Föregående års påtagliga

minskning vad gäller den polisanmälda bostadsrelaterade brottsligheten är givetvis mycket positivt även om det i nuläget är okänd vad som förklarar nedgången.

Troligen är det så att när ett brottsproblem upplevs som mindre omfattande så är det svårare att engagera de boende att aktivt delta i konkreta brottsförebyggande och trygghetsskapande verksamheter. Utifrån en ekonomisk/matematisk modell konstaterar exempelvis Huck och Kosfeld (2007, s. 281) att: "the best strategy would be to sustain neighbourhood watch by maintaining participation rates at a sufficiently high level, also when crime rate are low". Eftersom tryggheten i lokalsamhället inte tycks ha förbättrats de senaste åren, snarare tvärtom, har Grannsamverkan en viktig uppgift att fylla, nämligen att prioritera de boendes faktiska upplevelse av tryggheten där de bor.

LITTERATUR

- Axnäs, N. (2015). *Inventering av grannsamverkan*, Polisregion Stockholm 2015-02-10, Diariennr. A060.112/2015
- Bennett, T., Holloway, K., & Farrington, D. P. (2006). Does neighborhood watch reduce crime? A systematic review and meta-analysis. *Journal of Experimental Criminology*, 2:437–458
- Bennett, T., Holloway, K., & Farrington, D. P. (2008). "The effectiveness of neighborhood watch" In: The Campbell collaboration reviews of intervention and policy evaluations (C2-RIPE)
- Brå (2008). *Grannsamverkans effekter på brottsligheten*. En systematisk forskningsgenomgång. Rapport 2008:9
- Farrell, G., Tilley, N. & Tseloni, A. (2014). *Why the crime drop?* I M. Tonry (red.) Crime and Justice, vol. 44, s 421–490- Chicago; University of Chicago Press
- Gash, T. (2016). *Criminal. The truth about why people do bad things*. London: Penguin Book
- Huck, S. & Kosfeld, M. (2007). The dynamics of neighbourhood watch and norm enforcement. *The Economic Journal*, 117:270–286
- Lee, YJ., Eck, J. E. & Corsaro, N. (2016). Conclusions from the history of research into the effects of police force size on crime – 1968 through 20113: a historical systematic review. *Journal of Experimental Criminology* (DOI 10.1007/s11292-016-9269-8)
- Lindström, P. & Martinez Olsson, E. (2016). *Färre villainbrott med Märk-DNA?* En utvärdering av en försöksverksamhet. FOU Rapport 2016:3, Malmö högskola
- Lindström, P. (2018). Kunskapsbaserat polisarbete – forskning och professionalisering, I: P. Lindström & U. Sempert (red.) *Kriminologi och poliskunskap. Mötet mellan forskning och praktik*. Studentlitteratur
- Lub, V. (2018). Neighborhood watch: Mechanisms and moral implication. *British Journal of Criminology*, 58:906–924
- Magnusson, M-M. (2018). Experiment i polispraktik – ett sätt att överbrygga glappet mellan forskning och praktik. I: P. Lindström & U. Sempert (red.) *Kriminologi och poliskunskap. Mötet mellan forskning och praktik*. Studentlitteratur
- Olander, A., Jansson, T., Svensson, O., Stakeberg, J., Svensson, H. och Blomberg, H. (2012). Grannsamverkan i flerfamiljshus – effektiv och uthållig metod. Rapport från en utvärdering som genomförts som följeforskning. *Högskolan i Halmstad*
- Pease, K. & Tseloni, A. (2014). *Using modeling to predict and prevent victimization*. Springer
- Raphael, I. (2015). *Cooling hot property? An assessment of the impact of property marking on residential burglary crime reduction, crime displacement or diffusion of benefits and public confidence*. Doctoral thesis, University of Portsmouth

- Rosenbaum, D. P. (1987). The theory and research behind neighborhood watch: is it a sound fear and crime reduction strategy? *Crime & Delinquency*, 33:103–134
- Sempert, U. (2018). Polisens brottsförebyggande experter – kommunpoliserna, I: P. Lindström & U. Sempert (red.) *Kriminologi och poliskunskap. Mötet mellan forskning och praktik*. Studentlitteratur
- Sundell, K. (2012) (red.) *Att göra effektutvärderingar*. Socialstyrelsen och Gothia Förlag
- Tseloni, A. (2006). Multilevel modelling of the number of property crimes: household and area effects. *Journal of Royal Statistical Society*, 169, Part 2: 205–233
- Tseloni, A. & Tura, F. (2019). Neighbourhood Watch Membership: Trends, obstacles, members' and potential members' profiles. Final Report. *Nottingham Trent University*
- Weisburd, D., Farrington, D. P., & Gill, C. (2017). What works in crime prevention and rehabilitation? An assessment of systematic reviews. *Criminology & Public Policy*, Vol. 16:2, s. 415–449
- Wilson, D. B. (2011). Meta-analysis. I: A. R. Piquero & D. Weisburd (red.), *Handbook of Quantitative Criminology*. Springer

